

Марія Кюрі
Юлія Потеряню

Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей
Серія «Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей» – це унікальний проект, який сприяє набагато якіснішому дозвіллю батьків і дітей. Книжки серії написані в захопливій і доступній формі, що робить сам процес читання не нудним і корисним. Діти поринають у неймовірні пригоди персонажів та відкривають для себе життя головних героїв – видатних людей усіх часів. Із цих історій дитина дізнається, що можливо досягти будьякої мети завдяки наполегливій праці, вірі в себе та бажанню принести щось корисне у світ. В кінці кожного розділу – завчасно підготовлені запитання, які допоможуть дитині зрозуміти і запам'ятати найважливіше. Історії навчають дитину досягати цілей, не боятися труднощів, ніколи не здаватися та до кінця вірити у свій успіх!

Юлія Потеряню

Марія Кюрі

Дорогі читачі!

Перед вами книжка із серії мотивувальних біографій найуспішніших людей. Її можуть читати як діти, так і дорослі. Це незвичайна серія. Вона написана в захопливій і доступній формі. Головні герої книжок – відомі особистості, які досягли видатних результатів завдяки наполегливій праці та невичерпній вірі у свої сили. Наприкінці кожного розділу – запитання, які допоможуть дитині зрозуміти й запам'ятати найважливіше.

Книжки серії «Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей» навчають дитину досягати цілей, не боятися труднощів, ніколи не здаватися та завжди вірити в успіх!

Марія Кюрі – найвідоміша жінка-науковець в області фізики та хімії, лауреатка Нобелівської премії. На її прикладі ви дізнаєтесь історію надзвичайну історію про шлях від маленької наполегливої дівчинки до жінки, яка незважаючи на труднощі подолала непростий шлях та втілила свою мрію.

Пам'ятайте: батьківське читання – один із найбільш емоційних та пам'ятних моментів для дітей. Коли ви читаєте дитині – вона відчуває ваші турботу й любов.

Любіть своїх дітей! Говоріть їм про це! Вони дуже цього потребують...

Серія «Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей»

Мудрість багатьох поколінь доводить, що найголовніше завдання батьків – допомогти дитині піднятися на її власну гору, реалізувати її особисте життєве завдання. Книжкова серія «Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей» допоможе дитині підкорити будь-які вершини.

Видано чимало біографій про життя відомих людей. Але наші історії особливі тим, що написані «мовою дитини» та відповідають потребам сучасного покоління.

Кожен із батьків мріє виростити свою дитину щасливою й успішною. Освіта посідає в цьому процесі чи не найважливіше місце. Проте варто пам'ятати, що дитині дуже важливо отримувати позитивні емоції в процесі навчання. Саме тоді вона по-справжньому захопиться знаннями і зможе вивчити необхідне.

Зазвичай дітям не надто подобається вчитися, щось зубрити. Вони люблять поринати у світ пригод із новими героями, співпереживати їм, учитися разом із ними й долати перешкоди. То запросіть ваших дітей у таку пригоду!

Книжки серії «Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей» – це найкращий спосіб познайомитися з наукою, історією, досягненнями людства та світовими відкриттями. На прикладі великих особистостей та відомих вчених ці книжки дають зрозуміти, що визначний успіх не приходить сам по собі, він підвладний лише тим, хто багато та плідно працює. Не варто кожную невдачу розцінювати як провал, адже будь-яка невдала спроба – це ще один крок, який наближає до мрії.

У дорослому віці ми приймаємо обставини такими, якими вони є. Частіше змінюємо ставлення до ситуації. Та не всі здатні змінити себе або саму ситуацію. Унікальні книги-біографії допоможуть дитині зростати впевненим лідером із власною думкою і поглядами на світ. А батьків надихнуть на нові ідеї, досягнення та втілення цілей. І головне – допоможуть бути для своєї дитини найкращим батьком чи матір'ю.

У кінці кожного розділу є вправи-запитання. Вони допоможуть запам'ятати все головне й цікаве. А також наштовхнуть на роздуми, як стати першим у своїй справі, так як це зробили Коко Шанель, Стів Джобс, Альберт Ейнштейн, Блез Паскаль, Нікола Тесла, Маргарет Тетчер.

Крім того, книжки серії «Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей» надихають проводити вільний час разом із усією родиною. Адже спільне читання дає змогу широко говорити з дитиною про важливе, зміцнює стосунки із нею і додає любові до книг. Читайте та надихайтесь!

Вступ

Всі ми живемо, керуючись певними правилами і законами. Вони є основою нашого світу, допомагають не втратити контроль у складних ситуаціях. Але рано чи пізно постає людина, яка мислить і діє сміливіше, виходить за межі цих законів і правил. І часто ця особистість своїми вчинками змінює світ на краще – відкриває в ньому нові можливості.

Героїня цієї книжки, польська та французька вчена Марія Склодовська-Кюрі, була однією з таких людей. За часів, коли вважалося, що науку здатні творити самі лише чоловіки, вона власним прикладом довела, що дівчата можуть не просто отримувати шкільну освіту. Дівчата можуть набагато більше: здійснювати величезні відкриття, змушувати їх слугувати на благо людства і нічого не вимагати натомість. Свою роботу Марія в одному з листів порівнювала з працею гусениці шовкопряда, яка тільки тоді перетвориться на метелика, коли буде завзято робити свою справу незалежно від обставин, у яких вона з'явилася на світ.

То давайте ж дізнаємося, якою була історія найвідомішої в світі жінки-вченого!

Розділ перший. В якому у сім'ї Склодовських з'являється на світ незвичайна дівчинка Марія

Як бачимо, нікому з нас життя легко не дається. Отже, потрібно виявляти наполегливість, а головне – впевненість у собі.

(Марія Кюрі про сенс життя)

На берегах річки Вісли розташувалося місто Варшава – столиця країни Польщі. Мешканці Варшави безмежно закохані у своє місто і його історію. Після бомбардувань Другої світової війни, які знищили дуже багато історичних будівель, жителі відбудували його заново точно таким, яким воно було за старих часів. Є тут і королівський палац, і президентський, і музеї (до них ми повернемося пізніше), і ратуша з високою вежею. А на ринковій площі стоїть статуя символу міста – русалки на ім'я Сава. В руках її щит і меч, а на голові – шолом. Саме в одному з небагатьох кварталів цього прекрасного міста 7 листопада 1867 року народилася дівчинка, про яку ви прочитаєте в цій книжці. Її доля була дивовижною, а внесок, який вона зробила в науку, – просто величезним.

Крихітці при народженні дали дуже красиве ім'я – Марія-Саломея. Її тато, Владислав Склодовський, був шкільним учителем і субінспектором в гімназії – чиновником, який допомагав стежити за порядком і оцінками учнів, а мама, Броніслава Склодовська, колись утримувала школу для дівчаток, але потім залишила роботу заради сім'ї. Їй доводилося всі свої сили, весь час і любов віддавати дітям. А дітей у Склодовських було багато. Марія була

наймолодшою в сім'ї. Старшу сестру дівчинки звали Зофія (вдома її звали Зося), за нею на світ з'явився брат Юзеф, потім знову дівчинка, яку назвали на честь мами – Броніславою (а для рідних – Бронею), а за рік до народження Марії народилася Хелена (ласкаво – Еля). Тобто, разом їх було цілих п'ятеро! Тільки й встигай стежити за їхніми витівками, перевіряти, чи всі пообідали, і чи не змерз хто з малюків.

Молодшу дочку – дівчинку з неслухняним світлим волоссям і напрочуд розумними синіми очима – мама любила називати ніжними та смішними іменами. Часом вона кликала дитину Манею, часом зовсім ласкаво – Манюсею, а іноді взагалі Анчупечо. Це дотепне прізвисько пані Броніслава придумала для дівчинки, коли та була зовсім ще крихіткою і лежала в колисці. Ніхто вже не пам'ятав, звідки взялося це незграбне слово, але у всіх членів великої родини воно завжди викликало посмішку.

Сім'я Склодовських мала не великі статки. Платні, яку отримував за свою роботу тато Владислав, ледве вистачало. Зате любові в сім'ї було аж із запасом – батьки обожнювали своїх малюків, а діти міцно дружили один з одним і часто грали разом у галасливі ігри.

Мешкали Склодовські у квартирі при гімназії, де викладав тато. Тому в будинку часто було чути уривки уроків, які читали вчителі гімназістам. Поруч з навчальним закладом був сад, у якому можна було скільки завгодно гуляти. А влітку дітей возили до родичів у село – їсти стиглі ягоди, купатися в річці, лазити по деревах і багато бігати босоніж по траві.

Під час однієї з таких поїздок Марія вперше виявила свій надзвичайно гострий розум. Її сестра Броніслава (або, як її називали вдома, Броня) того літа саме вчилася читати, але їй це заняття здавалося жадливо нудним. Тому дівчинка стала брати з собою крихітку Маню, щоб грати з нею у вчительку. Броня напускала поважного вигляду, як у тата, коли він на роботі, і розкладала перед сестрою цупкі листки з літерами:

– Дивись, Маня, це літера «а», а це літера «о».

Маленька уважно вивчала позначки на листочках і під наглядом старшої сестри запам'ятовувала їх назви. Їй дуже подобалося, як ці «кракозязбри» утворювали склади, а потім і слова. Не було для маленької Марії більш захопливої гри. На цілих кілька тижнів вона забула і про річку, і про прогулянки – настільки вабило дівчинку навчання.

Одного ранку батьки дали Броні книжку і попросили її прочитати звідти маленький уривок. Як вчителі, вони перевіряли, чи добре вправляється їхня дочка з навчанням. Броня почала було читати, але текст давався їй важко – вона збивалася, затиалася, читала по складах і дуже нервувала. Мані стало так шкода розгублену сестру, що вона вирішила їй допомогти. Маленька вихопила книжку і майже як доросла швидко, зовсім без помилок прочитала цілий рядок.

Останні слова дівчинка дочитувала у повній тиші. Мама з татом були приголомшені – вони зовсім не очікували, що їхня смішна крихітка Анчупечо, якій було тоді всього чотири роки, вже встигла навчитися читати. Дорослі ще не займалися з нею цією наукою. Те, що сталося, було для них справжнім маленьким дивом.

Маня ж, навпаки, дуже зніяковіла. Їй здалося, що вона зробила щось неправильно, раз батьки дивляться на неї так пильно. Дівчинка випустила з рук книгу і розплакалася. Вона весь час повторювала, що просить вибачення за себе і за сестру. Маня була не винна, що так вийшло – просто їй було дуже легко і цікаво запам'ятовувати букви і складати їх у слова. Але мама і тато насправді зовсім не сердилися на свою молодшу доньку. Навпаки, вони дуже пишалися тим, що у них підростає така надзвичайно розумна і самостійна дівчинка. Хоча і не відразу змогли повірити в те, що сталося.

Коли восени Склодовські повернулися до Варшави, Манюся почала потихеньку читати книжки, які траплялися їй під руку, і які їй – чотирирічній крихітці – були цікаві. Мама трохи хвилювалася через це захоплення доньки – тоді не прийнято було, щоб дівчатка отримували серйозну освіту, але все ж потай захоплювалася тим, якою тямуючо зростає її Анчупечо.

Запитання

? Як називається місто, в якому народилася Марія Склодовська-Кюрі? В якій країні воно розташоване? Як називається річка, що тече в ньому?

? Скільки дітей було в родині Склодовських? Як їх звали?

? Які прізвиська дала Марії мама?

? Хто навчив дівчинку читати?

Розділ другий. В якому ми дізнаємося, якою дружною була сім'я Склодовських

Все мое життя нові дива природи змушували мене радіти як дитину.

(Марія Кюрі про навколишній світ)

Маня росла дуже доброю і справедливою дівчинкою, яка до всіх ставилася однаково доброзичливо. Але найбільше вона все одно любила свою маму. Як і всі маленькі діти, для яких мама – найголовніша в світі людина. І любов ця, звісно ж, була взаємною – пані Склодовська намагалася проводити з молодшою донькою якомога більше часу, говорити з нею, спостерігати, як з кумедної Анчупечо вона перетворюється на симпатичну дівчинку. Любила мама і вирівнювати складки на її платтячку, і спостерігати за її іграми, і пестити світлі кучері, які падали на високий лоб дівчинки. І трохи

переживала, що маленька так рано навчилася читати і часто надає перевагу книжці над іграми в саду. Чого пані Броніслава не робила ніколи – це не обіймала і не цілувала свою Манюсю.

Старшим дітям пощастило більше, вони ще пам'ятали той час, коли на ніч мама цілувала їх у щічки і в носик, обіймала при кожній зустрічі. І коли наснитися страшний сон. І в грозу. І ще сотні різних приводів – неприємних і дуже приємних. Але виявляти материнську ніжність до своїх обожнюваних дітей мама Броніслава перестала саме після народження Марії. Тоді лікарі виявили у неї серйозну хворобу – туберкульоз, його ще називали сухотами. Через нього дбайлива мати змушена була відмовитися від ніжностей, щоб не наражати на небезпеку своїх крихіток. Їй страшенно не вистачало цього відчуття тепла, коли всі малюки збігаються, щоб гуртом обійняти її, не вистачало запаху волосся на дитячій маківці, який відчуваєш, коли притискаєш до себе малюка. Але здоров'я дітей було для неї важливішим. Тому пані Броніслава намагалася мужньо триматися і, якщо не безпосередньо, то хоча б своєю турботою показати, як вона любить своїх Зофію, Юзефа, Броніславу, Хелену і крихітку Марію. Діти ж знали, що їхня мама нездорова і щовечора, коли наставав час молитви, додавали до тексту від себе рядок з проханням, щоб вона одужала.

Зараз туберкульоз навчилися лікувати. Особливо, якщо дізнаються про нього, коли хвороба ще тільки закралася в організм і не встигла завдати багато шкоди. За дивним збігом обставин, виявляти його навчилися в тому числі завдяки відкриттям, які зробить в майбутньому Марія. Але до цього ми ще обов'язково повернемося.

А поки дівчинка росте найсерйознішою з дітей Склодовських. Навіть брат Юзеф, який вважав, що, раз він єдиний в сім'ї син, то повинен бути головним і відповідати за своїх сестер, не встигав за нею. Взагалі, всі дівчатка в сім'ї Склодовських були дуже активними й щирими дітьми – отримували від вчителів хороші оцінки і намагалися не засмучувати батьків надмірними бешкетами. Ось тільки подарований дядьком дерев'яний конструктор, з якого можна було будувати красиві замки, діти частіше використовували для гри у війну, ніж для будівництва. Тому що кидати один в одного кубиками і бігати будинком було веселіше.

Вдосталь награвшись з сестрами і братом, Маня намагалася потрапити до робочого кабінету тата Владислава. І пану Склодовському в глибині душі це було страшенно приємно. Дівчинку вабив тут ідеальний порядок – всі книжки, зошити та папери були ретельно розсортовані і завжди лежали на своїх місцях. А ще тільки тут можна було помилуватися різними незвичайними предметами, якими за наказом дорослих зазвичай заборонялося грати: столиком, кришка якого була шахівницею, пузатим годинником з малахітовим оздобленням, чашкою з портретом французького короля Людовіка XVIII і найбільш чарівним – приладами для уроків фізики, якими колись користувався на роботі тато. Раніше він брав їх з собою на уроки, але після того, як викладання цього предмета дуже скоротили у шкільній програмі, вони перебували за склом у шафі. Це був барометр з позолоченими стрілками, який умів передбачати погоду, і за справністю якого пан Склодовський стежив особливо ретельно. А ще тут лежали різноманітні скляні трубки, доладні металеві прилади, крихітні ваги, зразки мінералів і багато іншого. Вони мали такий незрозумілий і такий загадковий вигляд – Маня мріяла розгадати секрети цих дивних речей якомога швидше.

Загалом, вся велика галаслива сім'я жила в квартирі при гімназії на Новолипській вулиці Варшави. Житло батько отримав у свою власність разом з посадою субінспектора. Помешкання було доволі просторим, щоб вмістити всіх Склодовських, але при цьому не занадто великим – чим старшими ставали діти, тим сильніше відчувалася певна тіснота. Частина вікон квартири виходила в сад, де діти могли грати, коли йшли додому учні гімназії. А центром їхнього сімейного світу була ідальня, де кілька разів на день всі збиралися разом і проводили час за розмовами.

Запитання

? Чому мама Броніслава Склодовська не обіймала і не цілувала своїх дітей?

? Яку кімнату в будинку маленька Марія любила найбільше?

? Що найбільше подобалося дівчинці в цій кімнаті?

Розділ третій. В якому Манюся з усіх ігор на світі обирає читання

У житті немає нічого, чого варто було б боятися, є тільки те, що потрібно зрозуміти.

(Марія Кюрі про прагнення до знань)

Батьки Склодовські походили з колись багатих дворянських сімей. Обидва роди володіли великими земельними наділами з багатьма селищами, фермами і родинними маєтками. Завдячуючи своєму походженню предки як мами Броніслави, так і тата Владислава дуже трепетно ставилися до родинних зв'язків – у дворян, навіть збіднілих, було заведено підтримувати стосунки з родичами. Навіть дуже далекими.

Прикра доля розорення спіткала обидві сім'ї предків Манюсі Склодовської – багатьом їх членам довелося згодом стати до найманої праці. Так один дідусь Мані – тато її мами – хоча й мав у власності маєток, та все ж працював управителем у багатших поміщиків. А інший дідусь (тато тата) вирішив заробляти на знаннях, які отримав у дитинстві, тож улаштувався шкільним учителем. Саме так і батьки дівчинки почали вчити чужих дітей.

Проте, як і за старих часів, обидві родини підтримували стосунки зі своїми родичами. Це давало можливість Склодовським улітку під час шкільних

канікул та вчительських відпусток разом з дітьми їздити до села, де вони зупинялися у рідні.

А вже в селі у дітей різних ігор було доскоchu! Діти купалися в неглибокому струмку і ліпили із бруду, що на його дні, різні фігурки. Особливо любили діти Склодовські уявляти собі, що грудки річкового намулу – це мило. Його спеціально ліпили і сушили на пекучому літньому сонці. Не менш весело було разом з двоюрідними, троюрідними братами та сестрами залазити на дерево, щоб сховатися від дорослих і обговорити свої дитячі секрети. Поки Манюся була зовсім маленька, залазити на дерево їй допомагали старші. А ще їй, як найменшу, закопували в зерно у коморі, від чого всім ставало страшенно весело. Малюків катали на возах дорослі й часом навіть влаштовували заїзди наввипередки, чим викликали у своїх маленьких пасажирів невимовний захват. Самі діти змагалися в швидкості, бігаючи по ближніх лугах, і, весело регочучи, ганяли гусей, які з поважним виглядом йшли до води або назад. Хоча насправді так пустувати їм забороняли. Удома ж завжди чекали вистругані із залишків дощок кубики та пошиті зі старих одежинок ганчір'яні ляльки.

Ось тільки Мані всі ці ігри хоч і подобалися, але швидко набридали. З того часу, як навчилася читати, вона завжди першою з ватаги гучної дівчорі тікала в будинок, шукала там книжки і гортала їх у пошуках рядків, які розповідали б про що-небудь цікаве і зрозуміле для неї (читання книжок вважалося дорослим заняттям, тому і писали їх більше для дорослих). Їй подобалося дізнаватися щось нове, осягати сенс слів та проживати надруковані на папері історії. Обмірковувати все це перед сном було навіть цікавіше, ніж слухати казки та колисанки, які так любили її сестри і брат.

Однак батьки дівчинки переживали, що вона занадто рано, як їм здавалося, опанувала грамоту і може якось нашкодити собі цим. Чого вони тільки не вигадували, щоб відволікти її від цього заняття – просили заспівати їм пісеньку, принести іграшки і погратися з ними, відправляли в садок. Маня слухалася, але потім все одно діставалася ближче до книжок і тихесенько водила пальчиком по рядках, складаючи літери в слова, слова в речення, а речення в історії. Читання залишиться одним з найулюбленіших її занять протягом всього життя.

Запитання

? Де кожен рік проводили літо діти Склодовських?

? В які ігри діти любили грати найбільше? А що більше подобалося Манюсі?

? Яке заняття на все життя залишилося для дівчинки одним з найулюбленіших?

Розділ четвертий. У ньому Маня Склодовська йде до школи і стає найкращою ученицею класу

Я не вірю в те, що в нашому світі може зникнути пристрасть до ризику і пригод. Якщо я бачу поруч що-небудь життєздатне, то це саме дух пригод, який здається невикорінним і виявляється у допитливості.

(Марія Кюрі про допитливість)

У часи, коли в родині Склодовських одне за одним народжувалися діти, їх рідна Польща була розділена між Німеччиною та Російською імперією і не вважалася самостійною країною. Варшава, де жили Склодовські, підпорядковувалася Росії. Полякам це не подобалося і вони мріяли про те, щоб їхня батьківщина знову стала вільною. Позначався цей поділ і на тому, що викладали в школі. Польської мови тут не вчили, головною була російська. Траплялося так, що діти, підростаючи, вивчали дві мови в міру своїх здібностей і можливостей.

Маня, коли їй прийшов час сісти за шкільну парту, була дещо засмучена цим фактом. Втім, і мова, й арифметика, й історія, і будь-які інші предмети давалися їй легко, а польської грамоти, а заодно і французької навчав її вдома тато. У той час французька мова була найважливішою мовою в Європі, її потрібно було знати, якщо людина хотіла вважатися освіченою. Нині це право отримала англійська.

Марія росла і вивчала всі ці предмети з однаковим завзяттям і з великим задоволенням. Вона нарешті могла читати книжки, скільки заманеться. Ще й різними мовами! А ще писати і рахувати, а заодно допомагати з уроками своїм однокласникам (дівчатка і хлопчики тоді навчалися окремо).

Не всім спадкоємцям Склодовських навчання давалося так само легко, як Мані. Тим більше, що на той час тільки Юзеф міг твердо розраховувати після школи на навчання в університеті. Дівчаток тоді не тільки навчали окремо, але і до вищих навчальних закладів майже не брали. Університетська освіта вважалася не жіночою справою (крихітка Манюся ще доведе всім цим людям, як глибоко вони помилялися!).

Тато Владислав дуже пишався своїми розумними дітьми. Як учитель фізики і шкільний субінспектор він знав, як це важливо – добре вчитися, набувати знань і вміти їх застосовувати. Багато його учнів потім дякували йому за те, що прищепив їм любов до знань і навчив отримувати їх самостійно. А його домашні уроки французької пізніше найнеймовірнішим чином вплинуть на долю молодшої доньки.

А поки панна Марія виявляє в школі не тільки блискучі здібності, а й твердий, навіть у чомусь впертий характер. Вона дозволяє собі сперечатися з учителями, задавати їм уточнюючі питання і не погоджуватися з їхніми методами викладання, які зводилися в основному до простого зубріння уроків.

Мадемуазель Антоніна Тупальська – класна дама, яка відповідала за молодшу дочку Склодовських та її однокласниць, часом сердилася на примхливу дівчинку. Але незважаючи на це, захоплювалася Манюсею, її жагою до знань, як дівчинка вміє не просто запам'ятати те, що розповів учитель, а й проаналізувати, і застосувати на практиці, і поставити вчителя в глухий кут розумним запитанням, відповідь на яке доводилося обмірковувати окремо.

Всі ці вміння Мані стали в нагоді, коли одного разу на урок без попередження з'явився інспектор приватних пансіонів Варшави пан Хорнберг. Його завданням було перевіряти знання учнів, при цьому з'ясовувати, чи не виходять вони за рамки дозволеного затвердженою програмою, чи не викладають у школах міста польську мову та історію (що були під забороною). Увірвався інспектор саме в той момент, коли мадемуазель Тупальська розповідала дівчаткам про останнього короля Польщі Станіслава Августа Понятовського. Швейцар ледве встиг попередити дзвінком, що ученицям потрібно терміново захвати всі підручники із зошитами та дістати вишивку – два рази на тиждень дівчатка мали навчатися рукоділля під читання вголос творів з російської літератури.

Хоч і з великим поспіхом, але всі сліди заборонених занять вдалося приховати від інспекторських очей вчасно. Проте, пан Хорнберг побажав поспілкуватися з якою-небудь зі школярок, щоб перевірити, чого навчають дівчаток в цьому класі. Звісно, мадемуазель Тупальська обрала Марію, яка добре говорила російською і успішно справлялася з усіма завданнями. Дівчинці довелося читати інспектору вголос молитву російською мовою, називати російських царів у порядку їх правління та перераховувати склад нині правлячої царської сім'ї, а також відповідати на інші підступні питання. І Манюся ні в чому не підвела своїх вчителів, відповівши на всі запитання винятково точно. Тільки розплакалася від хвили переживань, коли інспектор пішов.

Розповісти про те, як їй було страшно і чого вартував їй цей інспекторський допит, дівчинка могла тільки старшій сестрі Броніславі – вони були надзвичайно дружні. Броня майже так само добре вчилася, як і Маня, тому розуміла її як ніхто інший. «Не переживай, Анчупечо, ти все зробила, як повинна була, ти велика розумниця!», – сказала тоді дівчинці старша сестра. І поцілувала в лоб, зовсім як зробила це перед усім класом мадемуазель Тупальська, якій провал перевірки загрожував набагато серйознішим покаранням, ніж погані оцінки.

Запитання

? Чому в школі, де навчалася маленька полька Марія Склодовська, не викладали польську мову?

? Яка мова була найважливішою в Європі в той час? А яка є такою зараз?

? Хто з родини Склодовських міг після школи вступити до варшавського університету? Чому?

? Кого класна дама Антоніна Тупальська попросила відповідати, коли до школи з перевіркою несподівано прийшов інспектор?

Розділ п'ятий. В якому у сім'ї Склодовських одне за одним трапляються два великих горя

Я буду навік вдячна своєму обоюваному батькові за те, що він зробив для мене, а зробив він незмірно багато. Лише одне мене засмучує – що ми не в змозі відповісти йому тим самим. Ми можемо тільки любити і шанувати його, наскільки це в людських силах .

(Марія Кюрі про батька, який провів її крізь найтемніші часи)

Попри те, що Маня добре вчилася, і навчання давало їй втіху, ці роки свого життя назвати радісними вона ніколи так і не змогла. Біді і справжні нещастя випадали на долю родини Склодовських одне за одним.

Дівчинці було всього шість років, коли у день повернення всієї родини з літніх канікул тато Владислав отримав офіційного листа про те, що він більше не обіймає посаду субінспектора гімназії, де працював. Начальству не подобалося те, що він співчував рідній Польщі, яка втратила самостійність, і навчав своїх дітей польської грамоти. Пана Склодовського понизили до простого вчителя і скоротили платню. Разом з посадою він залишився і без службової квартири. Тому його велика родина змушена була зменшити витрати і переїхати до меншого помешкання, ще й розташованого на розі будинку – взимку в таких квартирах із пічним опаленням жахливо холодно.

Щоб заробити на життя і поїздки мами Броніслави до моря, де вона підліковувала туберкульоз, що її мучив, татові Владиславу довелося брати учнів на повний пансіон. Це означало, що десять, іноді більше хлопчиків жили разом з усіма численними Склодовськими. Батько сімейства давав їм уроки з усіх необхідних предметів і на додачу забезпечував харчуванням. У квартирі стояв постійний шум і було неймовірно тісно.

Справжнє лихо прийшло в сім'ю, коли один з хлопчиків-пансіонерів захворів на жахливу хворобу – черевний тиф, а від нього заразилися сестри Зося і Броня. Ліків від цієї недуги тоді не було і старша з дівчаток так і не змогла одужати. Ховати Зосю вирушили тато, Еля і Маня. Мама Броніслава вже була занадто слабка через туберкульоз, а дочка Броніслава ще не повністю одужала після тифу. Перші дні після похорону в переповненому людьми будинку було так тихо, як не бувало ще ніколи. Навіть 8-річна крихітка Анчупечо плакала, як доросла – без ридань, тільки нишком витираючи гіркі сльози.

Після величезного горя, що спіткало його родину, тато Владислав вирішив будь-що заробити і вклав усі 30 тисяч рублів, які зібрав на посаг дочкам і для сина, у будівництво парового млина. На жаль, задум виявився невдалим і становище сім'ї Склодовських лише погіршилося.

Маня, немов намагаючись відгородитися від навали нещастя, що випали на долю її родини, з головою поринула в читання і навчання. Вечорами, коли з обіднього столу Склодовських прибирали всі тарілки і більше десятка дітей різного віку розкладали на ньому свої підручники та зошити, вона клала перед собою книжку, затикала пальчиками вуха, щоб шум їй не заважав, і читала. Прочитані вірші вона запам'ятовувала з першого разу, імена і дати засвоювала миттєво, швидко читала і рідною польською, і необхідною у школі російською. Сестри, брат і хлопчики, що жили в їхній квартирі, часто намагалися збити Маню з пантелику. Вони шуміли, бігали та голосно сміялися в її присутності, але все було марно.

Одного разу, коли в гості прийшла двоюрідна сестра Склодовських Хенріка Міхаловська, діти навіть вирішили розіграти Марію. Вони збудували навколо самовідданої маленької читачки цілу стіну зі стільців, які знесли з усієї квартири. Споруда вийшла хитка, але жертва розіграшу лишалася нерухомою – вона зосередилася на тому, що читає, і зовнішнього світу для неї в цей момент не існувало. Вперше поворухнулася Маня, коли дочитала главу і закрила книжку. Від її руху стільці з гуркотом розсипалися, один навіть вдарив дівчинку в плече. Але помсти і сварки не було – маленька Склодовська, молодша за всіх тих, хто намагався її розіграти, виявилася занадто серйозною і дорослою для таких дрібниць.

Але, як би Маня не намагалася сховатися в прекрасному світі книжок (а читала вона усе підряд – підручники, романи і пригодницькі повісті, літературу з фізики, яку брала у тата), повертатися у реальний світ доводилося постійно. А життя було дуже невеселим. Дівчинка спала разом з сестрою Елею на одному дивані у вітальні, тато від постійних клопотів весь час виглядав сумним і стомленим, а мама тяжко хворіла і з кожним днем ставала все слабшою. Склодовським дуже не хотілося в це вірити і заперечувати очевидне – але це були останні дні життя мами Броніслави.

9 травня 1878 року вся родина зібралася навколо її ліжка. Пані Склодовська тоді зібрала весь залишок сил, щоб сказати щось добре кожному – і чоловікові, і чотирьом дітям. А останнім словом, яке вона вимовила, було тихе: «Люблю».

У мить, коли мами не стало, Маня тихо закрила руками обличчя і залилася сльозами. Тепер вона, як і Еля, як Юзеф і Броня, сирота. Всі турботи про сім'ю лягають виключно на плечі батька. І тепер його точно ні в якому разі не можна підвести.

Запитання

? Чому сім'ї Склодовських довелося переїхати до квартири меншого розміру?

? Як тато Владислав став заробляти на життя після переїзду?

? Чим займається Маня, щоб не думати про погане?

? Яке горе спіткало сім'ю Склодовських? І яку обіцянку дала собі наша героїня, зіткнувшись з ним?

Розділ шостий. В якому ми дізнаємося, як тепер живе сім'я Склодовських, і чому Маня переходить до іншої гімназії

Кожен з нас зобов'язаний працювати над собою, над вдосконаленням своєї особистості, беручи на себе певну частину відповідальності за життя людства.

(Марія Кюрі про відповідальність)

Після того, як не стало мами, опіку над родиною Склодовських розділила з татом Броніслава-молодша. Вона тепер найстарша жінка в сім'ї, тому вважає, що саме їй належить дбати про те, щоб все в домі було у повному порядку. Броні важко, але вона намагається встигати все – вчитися у школі, причому якомога краще, стежити за молодшими дітьми і хлопчиками, що живуть у них на пансіоні, а також вести господарство. Справи у її батька велися не дуже добре, тому довелося відмовитися від допомоги економок – все одно вони тільки бурчали і лаяли молодших дітей.

Марія тим часом теж намагається не відставати. Вона хоч і наймолодша, але не меншою мірою вважає себе відповідальною за добробут сім'ї. Все, чим вона поки може допомогти батькові та Броні – це добре вчитися і розважливо поводитися. Перше виходить у неї просто блискуче. Навіть величезне горе, що спіткало дівчинку, не змогло хоча б на час притлумити її спрагу до знань. Маня багато читає, з інтересом займається математикою та іншими науками. Броні, яка ось-ось закінчить школу, дуже подобається спостерігати за сестрою. Дівчинка поки ще не красуня, але у неї вже розумний погляд і серйозний вираз обличчя, як у дорослої. Часто вони сидять поруч і разом виконують шкільні завдання. Часом Маня просить допомоги у Броні, а часом сама швидше схоплює матеріал, який вивчає старша сестра. Дівчата дуже дружні між собою. І Броня у передчутті майбутнього вже переживає, що скоро їй доведеться розлучитися з сестрою.

Роки йдуть, і ось вже сім'я збирається разом, щоб привітати Юзефа з тим, що він із золотою медаллю закінчив гімназію та вступив до університету. Юзеф стане лікарем. Кожен день він приходить із занять і розповідає сестрам, яке воно – студентське життя, зовсім не схоже на будні гімназиста. Сестри слухають його з захопленням і трохи із заздрістю –

Варшавський університет не приймає на навчання дівчаток. Освіта вважається чоловічим заняттям (розкажіть про це Мані, яка вже зараз своїми знаннями заткне за пояс будь-якого першокурсника). До слова, цей прикрий принцип пізніше піде дівчаткам тільки на користь, тому що керований російським царським відомством навчальний заклад дає доволі посередні знання.

Слідом за Юзефом з гімназією прощається Броня. Оскільки студенткою їй в рідному місті не бути, вона вирішує поки повністю присвятити себе сім'ї. Ну і нарешті справляє собі нехай зовсім недорого, але модну сукню, яка більше пасує такій дорослій дівчині, як вона. Панна Скłodовська, хоч їй і нудно займатися такими буденними речами, все ж щодня ходить на ринок за харчами і готує їжу на всю сім'ю, а ще стежить за тим, щоб усі були ситі, одягнені та взуті, підтримує в будинку чистоту і піклується про батька та школярок Елю та Маню.

У молодших дівчаток поки життя безтурботне. Наприклад, вони рано-вранці наввипередки збігають по сходах з хлопчиками-пансіонерами – хто перший вискочить з дому на уроки. Ті не дуже поспішають за знанням, чим дивують сестер Скłodовських. На їхню думку, немає нічого більш цікавого, ніж пізнавати світ, нехай поки що тільки за допомогою книжок.

У класі в Мані з'являється близька подруга – дочка бібліотекаря графів Замойських, що живуть по сусідству, Казимира Пржиборовська, яку всі ласкаво звуть Казею. Вранці Скłodовська-молодша заходить за подругою по дорозі до школи. У дівчаток навіть є свій таємний знак – якщо Казя, виходячи з дому, бачить, що на ніс поставленої у дворі бронзової статуї лева накинуте кільце, яке цей лев тримає в пащі, значить Маня її не дочекалася і треба поквапитися, щоб наздогнати її ще в дорозі та вдосталь наговоритися перед уроками про свої справи.

Пржиборовські стали для Мані другою сім'єю – її запрошують на обід, пригощають десертами, які Скłodовські зазвичай не можуть собі дозволити, і цікавляться її справами. Дівчинка намагається не зловживати гостинністю, але інколи все ж проводить у сім'ї своєї подруги трохи часу і отримує від пані Пржиборовської трішечки материнської турботи, якої їй так не вистачає вдома.

Маня і Казя тепер вчать в імперській гімназії. У колишній школі Скłodовської учням багато розповідали про історію та культуру рідної Польщі, виховували в них почуття гордості за свою батьківщину, вчили бути справжніми поляками. Але, на жаль, там не видавали офіційних атестатів. Тому тепер дівчинка перейшла до казенного навчального закладу, де з неї та її подруги намагаються виховати громадян Російської імперії. Дівчаткам це незвично, такий порядок їм не подобається, і свій протест вони висловлюють за допомогою знущань із вчителів.

Особливо дошкуляють класній дамі дівчаток, мадемуазель Мейер. В Мані їй не подобається все – високий зріст, незалежний характер, зухвалий погляд, гострий розум. Її дратують навіть світлі кучері дівчинки. Мадемуазель Мейер сама намагається розчесати їх та укласти в гладку зачіску, але щоразу зазнає невдачі, від чого буквально скаженіє. Вона б і рада покарати цю нахабу Скłodовську, але от за що? За надто пишні від природи локони?

Втім, не все так погано в новій гімназії. В одному класі з польськими дітьми навчаються діти з німецьких, єврейських, російських сімей. Є поляки і серед викладачів. Наприклад, математику у класу веде пан Гласс, а природну історію – пан Слосарський. До них учні намагаються ставитися з повагою і засвоюють уроки з їхніх вуст з більшою охотою. Але негласний герой класу – російський учитель літератури Мікешин, який за особливі успіхи одного разу подарував одній з учениць том віршів неугодного імператору поета Некрасова. Нечувана зухвалість для викладача казенного навчального закладу! Тому учні вважають Мікешина «своїм» і намагаються його слухатися.

Одного разу влітку під час канікул Маня написала Казі листа, в якому зізналася, що їй подобається навчання у новій гімназії, і ті роки, які залишилося провести за партою, не лякають її, а навіть у чомусь радують.

Запитання

? Хто із сестер Скловдовських після смерті мами бере на себе турботу про сім'ю?

? Чому Марія переходить до іншої гімназії?

? Як звуть шкільну подругу нашої героїні? Який власний таємний знак придумують дівчатка? Для чого він потрібен?

? Чи подобається Мані в новій школі?

Розділ сьомий. В якому Марія Скловдовська на цілий рік залишає навчання

Тільки в молодості можна читати сумні, важкі романи.

(Марія Кюрі про дух юності)

У 1883 році Марія Скловдовська закінчила гімназію у краківському передмісті. І не просто так, а з золотою медаллю – як учениця, котра блискуче опанувала всю шкільну програму. З приводу випуску класу, в якому навчалась Маня, 12 червня, в один із найдовших днів року, влаштували свято. Імена найкращих випускників зачитували окремих списком, їх вітали вчителі, а чиновник російського імператорського уряду під звуки невеликого оркестру потискав їм руки. Для молодшої Скловдовської, чие ім'я, звісно, було у почесному списку, до цього дня спеціально замовили парадну сукню

чорного кольору і прикріпили до неї гарну бутоньєрку з чайних троянд. Подія була неймовірно урочистою!

Вчорашні школярки, незалежно від оцінок у державному атестаті та виявлених їм почестей, жадливо хвилювалися. Незабаром їм всім треба було вирішити, чим займатися в житті далі, але зараз дівчаток більше цікавило питання, як зберегти безтурботну шкільну дружбу. Маня вирішила, що буде щотижня писати всім своїм подругам листи з докладною розповіддю про те, як у неї справи. Цілком імовірно, що їй буде чим поділитися з подругами, адже тато Владислав уже прийняв рішення: дочка, яка з таким завзяттям працювала під час навчання, заслужила цілий рік канікул перш ніж вирушити у доросле життя. Залишалося зібрати речі – родичі в селах по всій Польщі вже чекали дівчинку з розкритими обіймами. Маню не збиралися обтяжувати ні роботою, ні навчанням – тато домовився обставити все так, щоб у найближчі місяці на неї чекали тільки відпочинок і розваги. Хіба що господарі могли попросити випускницю гімназії дати якийсь урок своїм дітям – як плати за гостинність. Ну і з Варшави час від часу надходили невеликі гроші на харчування від батька.

На диво, вчорашній серйозній та вдумливій школярці, яка не уявляла свого життя без книжок та уроків, така затія раптом припала до душі. Маня навіть писала в листі подрузі Казимирі, з якою, як і обіцяла, дуже часто листувалася, що їй думати забула про геометрію з алгеброю. «Серденьку Казі» (з такого звернення починалося майже кожне послання Складовської) шкільна подруга розповідала, що раз на день по годині дає маленькому хлопчикові урок французької, а решту часу присвячує різним задоволенням і розвагам. Навіть закинула почате вишивання! Для вчорашньої серйозної крихітки Манюсі це було нечувано – почати щось і не довести до кінця.

Жодного розпорядку дня у дівчинки не було – вона могла встати о четвертій годині ранку, а могла о 10-й і абсолютно не переживала, якщо доводилося пропустити через це сімейний сніданок. Серйозне читання Маня зовсім закинула і тепер читала тільки розважальні романи. Вона навіть помітила за собою цілком нову звичку, яка здавалася їй дивною: заливатися веселим сміхом, коли вона перебуває на самоті. Всі думки вилетіли у неї з голови, залишилися тільки безтурботність і породжений нею постійно піднесений настрій.

У селі Маня не відчувала себе самотньою – у сусідів підростали хлопчики та дівчатка її віку. Вся ця галаслива компанія із задоволенням прийняла веселу, розумну і симпатичну гостю, яка при цьому постійно поступалася їм у різних рухливих іграх, від чого ні краплі не засмучувалася. Всім подобалося голосно сміятися, коли Маня не могла зловити м'яча. Діти разом гойдалися на гойдалках, купалися в річці, ночами при світлі смолоскипів ловили раків і гуляли в лісі цілими днями. Приїжджій з Варшави дівчинці найбільше подобалося в сільському житті те, що різні ласощі на кшталт ягід і фруктів (особливо суниць) тут коштують так дешево і їсти їх можна не як десерт, а насипати просто в тарілку, ще й з гіркою, та наїдатися досхочу.

Попри те, що в рухливих іграх Марія поступалася своїм сільським одноліткам, у верховій їзді вона робила великі успіхи. Справа в тому, що у її дядька був цілий кінний завод – близько 50 породистих коней. Дівчинці дозволялося інколи брати одного з них, щоб покататися. Так за одне літо вона опанувала науку правити конем, коли він біжить риссю або мчить

галопом. Мані дуже подобалося сідати верхи і об'їжджати околиці без будь-якої мети, просто для свого задоволення.

А ще за цей рік дівчинці довелося вперше побачити гори. Зимувати вона вирушила до Карпат до ще одного свого дядька на ім'я Здзіслав. Він служив у невеликому містечку нотаріусом, непогано заробляв і славився веселою вдачею. Сім'я у дядька була до пари йому самому, тому щотижня в будинку влаштовували справжню вечірку – то запрошували гостей, то відзначали якесь місцеве свято. Особливо Мані сподобалася Масляна, коли всі, святково вбравшись, надягнувши маски і взявши з собою смолоскипи, кілька днів каталися на санях округою і шумно проводжали зиму. На святкові нічні поїздки запрошували навіть музикантів! Вони, незважаючи на холод, грали веселі пісні, яким належало підспівувати просто під час їзди. Закінчувався шлях цієї незвичайної процесії справжнісіньким балом у кого-небудь із сусідів. З частуванням і танцями. І Маня завжди була найвправнішою танцівницею на цих прийомах. «Можливо, ніколи, ніколи в житті мені не доведеться веселитися так, як тепер. Після цього свята я дуже засумувала за домівкою», – писала вона Казі після тієї Масляної.

Веселі та неймовірно довгі канікули мали закінчитися в липні 1884 року, коли Мані за домовленістю належало повернутися до батька у Варшаву. Але відразу після її приїзду в дім до поважного вчителя прийшла одна з його колишніх учениць, яка згодом одружилася з французом і стала графинею Флері. На знак подяки за науку вона запропонувала своєму наставнику на два місяці канікул забрати до себе не тільки Маню, але й її сестру Елю. Наступного ж дня молодші сестри Скłodовські вирушили кінним екіпажем до села під назвою Кемпа, де у графині був маєток.

У красивій графській садибі дівчаткам виділили власні кімнати з видом на широкі луки і обсаджені тополями і вербами мальовничі береги річки. Річок взагалі в Кемпі дві, вони тут зливаються, утворюючи великий водний простір, де можна не тільки вдосталь купатися, але й скільки завгодно кататися на човнах. Користуючись цією можливістю, Маня із задоволенням вчиться веслувати. А крім цього, бере участь у витівках своїх ровесників, які виходять за межі невинних дитячих ігор. Так, одному з дорослих, поки він у від'їзді, підвішують всі речі, які тільки можна, до балок стелі. Коли герой розіграшу вже затемна повертається додому, то спочатку не може нічого знайти на своїх місцях, а потім змушений обережно, щоб не підпалити що-небудь свічкою, до глибокої ночі знімати і розкладати свої речі. А одного разу діти, поки гості подружжя Флері оглядали сад, налетіли на накритий для них стіл, з'їли все, що на нього було виставлено і залишили поруч манекен, вбраний в одяг самого графа з підкладеною на живіт подушкою – нібито це він вичистив миски і тарілки.

Після кожного такого випадку господарі будинку, зібравшись разом, лають юних жартівників і закликають їх до порядку, а пізніше кожен окремо не тільки хвалить їх за винахідливість, а ще й допомагають придумувати нові витівки. Дорослих діти за це просто обожають і намагаються влаштовувати крім веселих хуліганських витівок ще й приємні сюрпризи. Наприклад, коли подружжя Флері відзначало того літа річницю весілля, Маня склала для них урочисту поему, яку сама й прочитала перед усіма гостями. Як їй тоді аплодували!

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=63546171&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.